

Ἡ ἰσοτιμία ἢ ἡ ἀνισοτιμία τῶν συζύγων διαλύει τὴν οἰκογένεια;

τῆς κ. Α. Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου,
Προέδρου Σ.Δ.Γ.

Ἡ πρόσφατη ἄρνηση τῆς ὑπογραφῆς ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, στὴ Διάσκεψη τῶν Η.Ε. στὴν Κοπεγχάγη, τῆς Διεθνοῦς Σύμβασης γιὰ τὴν κατάργηση τῶν διακρίσεων λόγῳ φύλου μιλάει εὐγλωττα : οἱ ἐπίσημοι παράγοντες φοβοῦνται μήπως ἡ Σύμβαση αὐτὴ, ἂν καὶ ἀφοῦ κυρωθεῖ, καταργήσει, βάσει τῆς Συνταγματικῆς διάταξης τοῦ ἄρθρ. 28 παρ. 1., ὀρισμένες ἀνισότητες πού οἱ ἀρμόδιοι ἐπιθυμοῦν νὰ τοὺς παρατείνουν τὸ βίον.

Ἔτσι, ἀποδεικνύεται ὅτι δὲν εἶναι τυχαῖο γεγονός οὔτε ἀποτέλεσμα ἀμέλειας τὸ ὅτι, οὐσιαστικά, τίποτε σχεδὸν δὲν ἔχει γίνει σ' αὐτὴ τὴν πενταετία ἀπὸ τὸ ἐπίσημο κράτος πού νὰ ἀποτελεῖ ἀξιόλογη θετικὴ πρόοδος γιὰ τὴν πραγματοποίηση τῆς ἰσότητας τῶν φύλων. Κι ἡ συνταγματικὴ ρητὴ διάταξη τοῦ ἄρθρου 4 παρ. 2 κινδυνεύει νὰ μείνει ἀπλή ἀρχή, ἀφοῦ τὸ τέλος τῆς προθεσμίας τοῦ ἄρθρου 116 τοῦ Συντάγματος (1982) γιὰ τὴν τροποποίηση τῶν σχετικῶν νομοθετικῶν μας κειμένων πού ἀντιστρατεύονται τὴν ἰσότητα πλησιάζει... Κι' ὁ δικαστὴς θὰ ὑποχρεώνεται νὰ ἐκτελεῖ ἔργο νομοθέτη σὲ κάθε συγκεκριμένη περίπτωση γιὰ νὰ ἐφαρμόσει τὴ συνταγματικὴ αὐτὴ ἀρχή.

Ἡ βασικότερη νομοθετικὴ μεταρρύθμιση πού ἡ συνταγματικὴ ἐπιταγὴ τῆς ἰσότητας τῶν φύλων ἐπιβάλλει νὰ γίνει στὸν τόπο μας εἶναι ἡ μεταρρύθμιση τοῦ οἰκογενειακοῦ μας δικαίου. Ἄλλὰ ὁ φόβος αὐτῆς ἀκριβῶς τῆς μεταρρύθμισης εἶναι, ὅπως φαίνεται, ἡ κυριότερη αἰτία τῆς ἄρνησης νὰ κυρώσουμε τὴ Διεθνή Σύμβαση γιὰ τὴν κατάργηση τῶν διακρίσεων λόγῳ φύλου.

Ὅπως εἶναι γνωστό, τὸ οἰκογενειακὸ δίκαιο τοῦ Ἀστικοῦ μας Κώδικα ἦταν ὀπισθοδρομικὸ ὅταν πρωτοῖσχυσε. Τὸ τελευταῖο μάλιστα «ρετουσάρισμα» μεταξικῆς περιόδου τὸ ἔκαμε λιγότερο συγχρονισμένο καὶ ἀπὸ τὰ σχέδιά του.

Σήμερα ἀποτελεῖ ἀφόρητη παραφωνία σχετικὰ μὲ τὸ οἰκογενειακὸ δίκαιο ὅλων τῶν πολιτισμένων χωρῶν γιὰ τίς ἀνδροκρατικὲς καὶ μειωτικὲς γιὰ τὴ γυναίκα ἀντιλήψεις πού τὸ ἐμπνέουν.

Σωστά, λοιπόν, συγκροτήθηκε ἤδη ἀπὸ τὸ Δεκέμβριον τοῦ 1975 Ἐπιτροπὴ γιὰ τὴ μεταρρύθμιση τοῦ οἰκογενειακοῦ δικαίου.

Καὶ τώρα μετὰ ἀπὸ δύομισι χρόνια πού ἡ Ἐπιτροπὴ αὐτὴ παρέδωσε τὸ σχετικὸ σχέδιο μεταρρύθμισης, καρπὸ μακρόχρονης καὶ προσεχτικῆς ἐργασίας, δὲν ἔγινε ἀκόμα νόμος καὶ συναντᾶ, μάλιστα, τὴ δυσμένεια τοῦ ἀρμόδιου ὑπουργοῦ, ὅπως ὁ ἴδιος ἀνεπιφύλακτα δήλωσε στὰ συνεργαζόμενα γυναικεῖα σωματεῖα.

Ἡ κυριότερη ἀντίρρηση πού προβάλλεται ἀπὸ ἀρμόδια χεῖλη εἶναι ὅτι ἡ κατάργηση τῆς ἀρχηγίας τοῦ ἄντρα καὶ ἡ καθιέρωση τῆς ἰσοτιμίας τῶν συζύγων θὰ διαλύσει τὴν ἐλληνικὴ οἰκογένεια.

Ἐπειδὴ πιστεύουμε ὅτι ἡ δογματικὴ αὐτὴ ἀρχὴ ἀποτελεῖ εἰλικρινὴ πεποίθηση ἀρμόδιων παραγόντων καθὼς καὶ ἄλλων κύκλων πού κινοῦνται ἀρνητικά, σκοπὸς μας εἶναι νὰ ἐξετάσουμε συνοπτικὰ ἂν βασιζέται ἐπιστημονικὰ μιὰ τέτοια ἀποψη σήμερα. Πιὸ συγκεκριμένα : ἡ ἰσοτιμία ἢ ἡ ἀνισοτιμία τῶν συζύγων συντελεῖ στὴ διάλυση τῆς οἰκογενειακῆς σήμερα ;

Ἡ ἀρχηγία τοῦ ἀνδρα καὶ τὸ δικαίωμα του νὰ ἀποφασίζει γιὰ ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν οἰκογενειακὴ ζωὴ (ἄρθρ. 1387 Α.Κ.) ἔχει ἀναμφισβήτητα ὡς ἄλλη ὄψη τὴν ὑποταγὴ τῆς γυναίκας, πού ἄλλωστε ρητὰ καθιερῶνουν εἰδικότερες διατάξεις τοῦ Α.Κ. Ἀνάμεσα στὰ θέματα πού ὁ ἀφέντης-ἄντρας ἀποφασίζει, περιλαμβάνεται καὶ ἡ δράση τῆς γυναίκας μέσα στὴν οἰκογένεια καὶ στὴν κοινωνία, ἀκόμα καὶ τὸ δικαίωμά της νὰ ἐργαστεῖ ἐπαγγελματικά.

Σ' αὐτὰ πρέπει νὰ προστεθεῖ ὅτι καὶ ὡς μητέρα ἐκμηδενίζεται ἡ γυναίκα ἀπὸ τὸ ἀπαρχαιωμένο οἰκογενειακὸ μας δίκαιο καὶ τοὺς ὑπερασπιστὲς του, παρόλον ὅτι οἱ τελευταῖοι ἐκθειάζουν μὲ τὰ λόγια τὸν αὐψηλὸ καὶ ἱερὸ ρόλο τῆς μητρότητας». Τὴν ἐκμηδενίζουν καὶ τὴν ἐξευτελίζουν καὶ σ' αὐτὸ τὸν τομέα, ἀφοῦ ἡ μητέρα δὲν τὸ δικαιῶται νὰ ἔχει γνώμη γιὰ ὅλα τὰ σοβαρὰ θέματα πού ἀφοροῦν τὸ παιδί της : σὲ ποιὸ σχολεῖο θὰ φοιτήσῃ, σὲ ποιὸ νοσοκομεῖο θὰ νοσηλευθεῖ, τί θὰ σπουδάσῃ, γενικὰ ποιὰ κατεύθυνση καὶ μέθοδος ἀγωγῆς θὰ ἐφαρμοστεῖ σ' αὐτό. Ὁ Α. Κ. (ἄρθρ. 1500 ἐπ. & 1387) τῆς ἐπιβάλλει μόνον ρόλο ἐκτελεστικὸ τῶν ἀποφάσεων τοῦ ἀνδρα, δηλαδὴ νταντὰς τοῦ παιδιοῦ καὶ ὑπηρετριάς (τὸ πολὺ οἰκονόμου) τῆς οἰκογένειας.

Ὅπου ὅμως ὑπάρχει καταπιεστὴς καὶ καταπιεζόμενος, ὑπάρχει ὑποσυνείδητα, συχνὰ καὶ συνειδητό, μίσος. Καὶ ἐκκολάπτεται ἀνταρσία καὶ ρήξη. Καὶ ἂν ἀκόμα φαίνεται ὅτι ὁ καταπιεζόμενος δέχεται τὴν ὑποταγὴ στὸν ἀφέντη του, ὑποσυνείδητα τὸν ἀντιπαθεῖ. Καὶ αἰσθάνεται μειωμένος καὶ ἀνικανοποίητος. Τὰ αἰσθήματα δὲ αὐτὰ εἶναι τόσο πιὸ ἀφόρητα ἀπὸ τὸν καταπιεζόμενο, ὅσο οἱ κοινωνικὲς ἀντιλήψεις τῆς ἐποχῆς του ἀποκροῦν τέτοιου εἴδους μεταχείριση. Ὅσο τὰ νέα πρότυπα τῶν ἀνθρωπίνων σχέσεων γενικότερα καὶ τοῦ ρόλου τοῦ ἀνδρα καὶ τῆς γυναίκας ἀντικαθιστοῦν τὰ παλιὰ στερεότυπα.

Σήμερα, ἐποχὴ τεχνολογικῆς ἐπανάστασης πού ἐπέφερε κοινωνικο-οἰκονομικὲς ἀλλαγὲς τόσο ραγδαῖες ὅσο δὲν γνώρισε ὡς τώρα ἡ ἀνθρωπότητα, ὅλες οἱ ἀξίες ξανακρίνονται. Καὶ ὅλες οἱ αὐθεντίες ἀμφισβητοῦνται καὶ δὲν γίνονται ἀνεκτές.

στὸν ἀφέντη - σύζυγο γίνεται αἰσθητὴ καὶ σ' αὐτὲς ὡς περισσότερο καταπιεστικὴ καὶ ἄδικη ἀπ' ὅτι στὸ παρελθόν.

Ἔτσι, οἱ κανόνες τοῦ οἰκογενειακοῦ μας δικαίου πού καθιερῶνουν αὐτὴ τὴν καταπίεση γίνονται αἰτία αἰσθημάτων ἀντιπάθειας —κάποτε καθαυτὸ μίσους — ἀγανάκτησης καὶ ἐξέγερσης, πού, φυσικά, μποροῦν νὰ ὀδηγήσουν σὲ διάλυση τῆς οἰκογένειας.

Δὲν καταπιέζεται ὅμως μόνον ἡ γυναίκα ἀπὸ τὴν ἀνδροκρατικὴς αὐτὲς ἀντιλήψεις πού ἐπιβάλλουν στὸν ἀντρα σώνει καὶ καλὰ τὸ ρόλο τοῦ ὑπερέχοντος ὄντος. Ὁ ἀναγκαστικὸς αὐτὸς ὑπεράνθρωπος συχνὰ ἐξαναγκάζεται νὰ παίξῃ ἕνα ρόλο πού δὲν ἀνταποκρίνεται στὴν πραγματικότητά, γιατί ὄχι σπάνια ἡ γυναίκα εἶναι ἰσάζια ἢ καὶ πιὸ ἀξία, πιὸ ἐξυπνη, πιὸ ἱκανή, τοῦλάχιστο σὲ ὀρισμένους τομεῖς, ἀπὸ τὸν ἀντρα. Καὶ τότε αὐτὸς, συνειδητὰ ἢ ὑποσυνείδητα, ὑποφέρει ἀπὸ αἰσθημα μειονεξίας πού μπορεῖ νὰ φτάσῃ σὲ σύμπλεγμα κατωτερότητας τόσο πιὸ ἀφόρητο, ὅσο πιὸ πολὺ ἀπέχει ὁ ἴδιος ἀπὸ τὸ στερεότυπο ὑπεροχῆς πού τοῦ ἐπιβάλλει ἡ ἀνδροκρατικὴ νοοτροπία.

Τὰ ἐπακόλουθα εἶναι, συνήθως, συμπεριφορὰ τοῦ ἀντρα ἀκόμα πιὸ πιεστικὴ καὶ αὐθαίρετη ἀπέναντι στὰ ἄλλα μέλη τῆς οἰκογένειας, γιὰ νὰ πείσῃ τὸν ἑαυτὸ του καὶ τοὺς ἄλλους γιὰ τὴν ὑπεροχὴ του, μὲ τὴν ἐπίδειξη ἐξουσίας. Ἔτσι, ἀκόμη μεγαλύτερο θὰ εἶναι τὸ πλῆγμα γιὰ τὴν ἀτμόσφαιρα τῆς οἰκογένειας. Καὶ γιὰ τὸν ἴδιο τὸν ἀντρα, γιατί στὰ δυσάρεστα συναισθήματα μειονεξίας του θὰ προστεθεῖ καὶ ἡ δυσἀρέσκεια τῆς ἀπομόνωσης ἢ ἔχθρας μέσα στὴν ἴδια του τὴν οἰκογένεια. Τέτοιες συνθήκες εἶναι πολὺ ἐπικίνδυνες γιὰ τὴ σταθερότητα τῆς οἰκογένειας. Ἀλλὰ εἶναι καὶ ἰδιαίτερα δυσμενεῖς γιὰ τὴ σωστὴ ψυχικὴ ἐξέλιξη τοῦ παιδιοῦ.

Ἀς ἐξετάσουμε, ὅμως, λίγο βαθύτερα τὴν πλευρὰ τοῦ παιδιοῦ.

Πρῶτ' ἀπ' ὅλα, ἡ αὐθεντία δὲν ἐπιτρέπει τὴν οὐσιαστικὴ καὶ πολὺπλευρὴ ἐπικοινωνία. Μέσα στὴν οἰκογένεια ἐμποδίζει τὴν ἔκφραση τῶν αἰσθημάτων τοῦ κάθε μέλους τῆς, πού κρατᾷ γιὰ τὸν ἑαυτὸ του τὴν σκέψιν του, τὴν ἐπιθυμίαν του, τὰ σχέδιά του. Ἔτσι τὰ μέλη τῆς οἰκογένειας

άποτυχημένων σχέσεων γονιῶν-παιδιοῦ. Καὶ δὲν πρέπει νὰ ξεχνᾶμε ὅτι ἡ ἀποτυχία τῶν σχέσεων αὐτῶν ὀδηγεῖ συχνὰ στὴν ἀποτυχία τῆς κοινωνικοποίησης τοῦ παιδιοῦ, ὅχι σπάνια σὲ ἀντικοινωνικὴ τοποθέτησή του, κάποτε ἀκόμη καὶ σὲ δημιουργία σχιζοφρενικῆς προσωπικότητας (ἂν ἡ καταπίεση γιὰ τὴν ἐπιβολὴ πρότυπων συμπεριφορᾶς ἐμπόδισε τὸν ἔφηβο νὰ σχηματίσει ἀνεξάρτητὴ καὶ αὐτεξούσια προσωπικότητα).

Ὅσο γιὰ τὴν ὑπερπροστατευτικὴ μητέρα, ποὺ ἐξαντλεῖ ὀλόκληρη τὴ δραστηριότητά της στὸ παιδί της, συχνὰ γίνεται ἡ αἰτία τῆς μελλοντικῆς δυστυχίας του. Τὸ ἐμποδίζει ν' ἀποκτήσει ἀνεξάρτητὴ προσωπικότητα, μὲ πρωτοβουλία καὶ ἀγωνιστικότητα. Κάποτε τὸ σπρώχνει μέχρι τὴ σχιζοφρένεια ἢ τὴν ὁμοφυλοφιλία. Τὸ τελευταῖο εἶναι πιθανότερο νὰ συμβεῖ ὅταν ὁ πατέρας ἐμφανίζεται ψυχρὸς ἀφέντης καὶ ἀκόμα περισσότερο ἂν εἶναι σκληρὸς ἢ βάρβαρος καταπιεστής. Τὸ ἀγόρι τότε δὲν μπορεῖ νὰ ξεπεράσει τὸ οἰδιπόδειο σύμπλεγμα, ἀπορρίπτει τὴν ἀποκρουστικὴ εἰκόνα τοῦ πατέρα καὶ συχνὰ ταυτίζεται μὲ τὴν εἰκόνα τῆς μητέρας, μὲ ἀποτελεσματικὰ τάσεις ὁμοφυλοφιλικές.

Ἐχει ἀκόμη ἀποδειχθεῖ ἀπὸ σοβαρὰς ἔρευνες (π.χ. D. J. West, Present Conduct and Future Delinquency, 1969, P.D. Scott στὸ ἔργο τῶν N. East ry. The Roots of Crime, 1954. Glueck S. and E., Family Environment and Delinquency, 1962) ὅτι μερικὲς φορές ἡ υἱοθέτηση ἀπὸ τὸ παιδί ἀντικοινωνικῆς —ὅχι σπάνια καθαυτὸ ἐγκληματικῆς— συμπεριφορᾶς ὀφείλεται ὅχι τόσο στὶς ἀποτυχημένες σχέσεις του μὲ τοὺς γονεῖς του, ποὺ ἀπλῶς θίξαμε παραπάνω, ἀλλὰ στὶς κακὲς σχέσεις τῶν γονιῶν μεταξύ τους, ποὺ δὲν εἶναι ἀναγκαῖα βίαιες (ξυλοδαρμοὶ κ.λ.π.), ἀλλὰ καὶ ἀπλῶς σχέσεις μίσους καὶ ἀντιπάθειας, τίς ὁποῖες τὸ παιδί διαισθάνεται καὶ πληγώνεται βαθιά. Κι ὅπως εἶδαμε, τέτοιες σχέσεις δημιουργεῖ ἡ αὐθεντία καὶ καταπίεση τοῦ «ἀρχηγοῦ» τῆς οἰκογένειας.

Συμπερασματικὰ, μόνον ἡ ἀγνοία τῶν σύγχρονων διδασμάτων τῆς ψυχολογίας μπορεῖ νὰ δικαιολογήσει ἀντίθετες ἀπόψεις. Γιὰ ὅσους ἔχουν ἀσχοληθεῖ περισσότερο μὲ τὰ θέματα, βαθιὰ εἶναι ἡ πεποίθηση ὅτι ἡ ἀρχηγία καὶ αὐθεντία τοῦ πατέρα ἀποτελεῖ, ἰδίως στὰ πλαίσια τοῦ πνεύματος ποὺ ἐπικρατεῖ στὴ σύγχρονὴ κοινωνία καὶ ποὺ εἴμαστε

ὑποχρεωμένοι νὰ λάβουμε ὑπόψη μας, πηγὴ οἰκογενειακῆς δυσαρμονίας καὶ δυστυχίας γιὰ ὅλα τὰ μέλη τῆς οἰκογένειας (καὶ γι' αὐτὸν τὸν ἴδιο τὸν «ἀφέντη»), τρομερὸ κίνδυνος γιὰ τὴν ἐξέλιξη τῶν παιδιῶν, καὶ βαθύτερο αἴτιο τῆς διάλυσης πολλῶν οἰκογενειῶν.

Ἄν ὑπάρχουν ἀκόμα ἀρκετὲς οἰκογένειες ἀρμονικὲς καὶ σταθερὲς, εἶναι γιὰ τὴν πράξη ἔχει ξεπεράσει καὶ παραμερίσει σὲ μεγάλο μέρος τίς διατάξεις τοῦ οἰκογενειακοῦ δικαίου καὶ ἡ θέση τῆς γυναίκας στὴ σύγχρονὴ ἐλληνικὴ οἰκογένεια εἶναι πολὺ πρὸ ἰσότητος, πρὸ οὐσιαστικῆς συντροφικῆς ἀπ' ὅσο ὁ νόμος ὀρίζει. Μὲ ἄλλους λόγους γιὰ τὴν παρανομοῦμε.

Βέβαια, οἱ διαπροσωπικὲς σχέσεις τῶν μελῶν τῆς οἰκογένειας διαμορφώνονται κυρίως ἀπὸ τὰ αἰσθήματα ποὺ θὰ κυριαρχήσουν ἀνάμεσά τους. Πάντως, ὁ νόμος χαράζει κατευθυντήριες γραμμὲς γιὰ ὅλη τὴν κοινωνία, προβάλλει πρότυπα σωστῆς συμπεριφορᾶς καὶ ἐπηρεάζει ἔτσι τὴν ἐξέλιξη τῆς κοινωνίας, ἀκόμα καὶ τῆς στενῆς οἰκογενειακῆς ὁμάδας, ἐπισπεύδοντας καὶ ἐνισχύοντας τὴν ἐπικράτηση τῶν νέων τάσεων. Οἱ κανόνες τοῦ οἰκογενειακοῦ δικαίου ἐπηρεάζουν ἰδιαίτερα τὴν τύχη τῶν οἰκογενειῶν ποὺ ἀρχίζουν νὰ μὴν πηγαίνουν καλὰ καὶ προσφεύγουν πρὸς τὸν νόμο γιὰ νὰ ρυθμίσουν τίς διαφορὰς τους. Ἄν οἱ λύσεις τοῦ νόμου εἶναι σωστὲς καὶ δίκαιες —κατὰ τίς ἀντιλήψεις καὶ τάσεις ὀρισμένης κοινωνίας— μπορεῖ νὰ στηρίξουν τὴν κλονιζόμενὴ οἰκογένεια. Ἄλλιῶς θὰ τὴν γκρεμίσουν ὀριστικά.

Καὶ γκρέμισμα δὲν εἶναι μόνον τὸ διαζύγιο. Εἶναι καὶ ἡ διάλυση τῶν στοργικῶν δεσμῶν ποὺ ἀποτελοῦν τὴν ἀπαρχίτητὴ προϋπόθεση μιᾶς ἀληθινῆς οἰκογένειας. Ἡ οἰκογένεια σ' αὐτὴ τὴν περίπτωσιν γίνεται μιὰ καταραμένη ὁμάδα ξένων προσώπων, συχνὰ ἐχθρῶν, ποὺ συμβιοῦν ἀναγκαστικά. Ἐνα ἀρρωστημένο κύτταρο τῆς κοινωνίας.

Ὡρα εἶναι, λοιπόν, νὰ ἐγκαταλείψουμε τὸ τυραννικὸ «πατριαρχικὸ» πνεῦμα, ἂν θέλουμε ἀληθινὰ νὰ περισωθεῖ ἡ ἐλληνικὴ οἰκογένεια. Καὶ νὰ γίνῃ τὸ γρηγορότερο νόμος τοῦ Κράτους τὸ Σχέδιο τῆς Ἐπιτροπῆς Γαζῆ, χωρὶς ἀναβολὰς καὶ προπαντὸς χωρὶς παλινδρομήσεις.

* Τὸ παραπάνω ἄρθρο δημοσιεύθηκε στὴν Ἐφημερίδα ΒΗΜΑ στὶς 6 Αὐγούστου 1980. Τὸ ἀναδημοσιεύουμε, ἐπειδὴ τὸ θέμα παρOUSIάζει ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον.